

(<http://tilahan.org/>)

🏠 Home (<Http://Tilahan.Org/>) / Köşe Yazıları (2005) (<Http://Tilahan.Org/Category/Kose-Yazilari-2005/>)

/ “...’ Dili Bir Çıkmaza Saplamışızdır’...”

👤 [tilahan.org \(http://tilahan.org/author/atilmin/\)](http://tilahan.org/author/atilmin/)

“...’ Dili Bir Çıkmaza Saplamışızdır’...”

(Çağrışım / 2. “ Prof. Carlier (asıl adını unutmuşum), su içinde altmışında var: Kıvrık beyaz sakalları, yüzünü kaplamış; Fransız mavis gözleriyle, burnuna düşmüş bağa gözlüklerinin, üzerinden bakıyor. Beni kibarca karşıladı, düzgün Türkçesiyle: “-... Safa geldiniz!” diyor..

Orada ne işim var? Üniversite öğrencisi Fransızlarla ‘takıştık’ ; Kral 1. François ‘nın, uğradığı Cermen yenilgisinden sonra, Kanûni Sultan Süleyman ‘dan yardım istediğine inanmıyorlar; Marsilya ‘ya iki kalyon gönderdiğine filan! Hele Padişahın, krala yazdığı mektubu, -aklımda kaldığı kadarıyla, nakledince, küplere bindiler; o zaman, ‘- Bir Türkolog bulun da, yüzleşelim!’ dedim. İşte Prof. Carlier , buldukları Türkolog: sâkin, kendi hâlinde bir zat! Olayı, Türkçe olarak benden dinledi, gülümsedi; öğrencilere dönüp: “- Demek inanmıyorsunuz? Bu tarihi bir gerçektir” dedi. Hayır inanmıyorlardı, o kadar ki, adamcağız kütüphaneden, ciltli kocaman bir kitap çıkarıp göstermek zorunda kaldı: Orada üstelik, padişahın mektubunun, sûreti de var; hani adama, ‘ben ki...’ diye başlayıp, bilinmez kaç unvanını sıraladıktan sonra; “-...’sen ki Franseska eyâletinin beyi François’ın!’ dediği!

Ben, tam çıkacağım, kolumdan tutuyor; eğilip, sır söyler gibi, alçak bir sesle: “- ...delikanlı, Türkçeye ne yaptınız?” diye soruyor. Dilimin döndüğünce ona, ‘Dil Devrimi’ ni izâha çalışıyorum, Türkçenin Arapça ve Acemce’nin istilâsına uğradığını, vs.. vs.. vs...”

Meğerse neymiş?..

B eni mütebessim dinlemişti; susunca, aynı fısıltıya yakın sesle, o söze başladı; bilmediğim, o zamana kadar işitmediğim şeyler söylüyor:

“...ümmet toplumlarında dil – dolayısıyla kültür- dine göre değiştirmiş; onca böyle büyük üç adet ümmet toplumu ve sentezi var; birisi, Batı/Hıristiyan toplumu, ikincisi Doğu/Müslüman toplumu; üçüncüsü, daha doğudaki, semavi olmayan dinler topluluğu! Ümmet toplumunda, başat dil, dinin kendini ifâde ettiği dil: Batı’da bu, Yunanca/ Latince olarak görünüyor; Osmanlı’da, Arapça/Farsça olması, son derece normal; zira Müslümanlığın ümmet dili, bu iki dil...”

“...Batı ülkeleri, Fransa, İtalya ve İspanya, nasıl millet diline geçerken, Yunanca/Latince kökenli birçok kelime, hatta kuralı aldılar kullandırsa; Türkler de, Selçuklu/Osmanlı ümmet sentezinden, millet sentezine geçerken, dillerinde elbette Farsça/Arapça kelimeler bulunacaktır; ve bunda yadırganacak şey yok; ya da asıl yadırganması gereken,

özleştirme adı altında dilin budanıp kuşa çevrilmesi: Zira böyle yetiştirilen genç kuşakların, ecdadın dilini anlaması imkânsızdır; bu da, kendi kurdukları (Selçuklu/Osmanlı) medeniyet sentezinden kopmalarına, boşlukta kalmalarına yol açar!..”

Hayret -biraz da dehşetle- dinliyordum; elimde olmaksızın, belki de onu ‘madara etmek’ maksadıyla, sözünü keserek sordum: “-...Peki, şimdi siz Fransızca’daki Yunan/Latin kökenli kelimeleri atsanız, ne olur?” ; cevabı unutulur gibi değildir: “-... Atamayız, çünkü geriye kalsa kalsa, yüz, bilemedin iki yüz kelime kalır. O da konuşmaya yetmez.” Dönem, Cumhurbaşkanlığı sanat danışmanı Nurullah Bey ‘in (Ataç) ‘alenen ve resmen’ ‘-Yunanca ve Latinceye geçmeliyiz, onlar gibi olmalıyız, onlara benzemeliyiz!’ dediği dönem; bunu söylediğim zaman, Prof. Carlier ‘den aldığım cevabı, tahmin edebilirsiniz: “-... Biz bunu sömürgelerde uyguladık: Kimliklerini, kişiliklerini yitirdiler!”)

Dilin saplandığı çıkmaz...

... Yurda döner dönmez, ilk işim, Gâzi ‘nin Dil Devrimi serüvenine dalmak oldu; bu hususta, başvurulacak en güvenli kapı, TDK değil, başından itibaren Dil Devrimi içinde olmasına rağmen, sürekli ‘kaydı itirâzileri’ olan, Fâlih Rıfkı (Atay) Bey’di. ‘Çankaya’ da dil bahsini okurken, sırtımdan nasıl bir yük kalktığını, anlatamam; çünkü ne diyordu bakın:

“...bir akşam Atatürk, sofraya bittikten sonra, benim yanı başındaki iskemleye oturmamı emretti: ‘...Dili bir çıkmaza saplamışızdır’ dedi; sonra, ‘-... Bırakırlar mı dili bu çıkmazda? Hayır! Ama ben de bu işi başkalarına bırakmam. Çıkmazdan biz kurtaracağız...’ dedi...” (bkz. Çankaya, Cilt II, s.452, Dünya Yayınları)

Gâzi ‘nin en büyük taraflarından biri, çıkmaza girmiş işlerde ısrarlı olmayışıdır; çünkü, ‘Dil Devrimi’ tam anlamıyla arapsaçına dönmüş; onun deyimiyle ‘bir çıkmaza saplanmış’ tı. Fâlih Rıfkı Bey (Atay), işin nereye vardığını göstermek için ilginç bir hâtırasını naklediyor:

“...dağıldıktan sonra, dostum Abdülkadir yanıma geldi; kendisi bir defa demişti ki: “...ben Asya Türklerinin çoğunun lehçelerini biliyorum. Sizin ve Yakup Kadri’lerin lehçesini de anlıyorum. Benim aklımın ermediği bir lehçe varsa, o da Türk Dil Kurumu’nun lehçesi...” (a.g.e., s.854)

Günümüzde, Gâzi ‘nin ‘Nutku’ nu bile, okuyup anlayamayan gençler varsa; işte bu, o lehçenin mârifetidir...

Cumhuriyet, 04.05.2005